

Ik ben BOOS!

Ik ben BOOS!

J.E. Ruessink

Schrijver: J.E. Ruessink
Coverontwerp: MADDEZIGNER, Zeddam
ISBN: 9789402163421
© J.E. Ruessink, Zeddam - 2017

‘Ik schrijf eerder een boek dan ik er één lees,’ beet ik hem vinnig toe.

Met een ferme duw gleeed het boek over de gehele lengte van de tafel om hard tegen zijn linker onderarm tot stilstand te komen. Ik keek hem met een strakke kop aan, de lippen gespannen en de ogen ietwat toegeknepen, maar ik kreeg niet echt het gevoel dat mijn vriend de psychiater ook maar in de geringste mate door mijn gedrag verrast of ontdaan was. Blijkbaar paste mijn reactie keurig binnen de grenzen van zijn eerdere ervaringen.

Mijn vriend de psychiater bleef uiterlijk heel kalm. Hij knikte zijn hoofd slechts iets omlaag om een demonstratieve blik op het boek te werpen. Het ging hem niet om de staat van het boek of om het feit dat de punt van de harde kaft venijnig in zijn onderarm had geprikt. Hij wilde met zijn uiterlijke gelatenheid mij duidelijk laten voelen dat het hem koud liet wat ik van zijn voorstel vond.

‘Ik begrijp dat u onvrede hebt met de situatie waarin u nu verkeert en dat u zich niet schuldig acht aan hetgeen waarvoor u bent veroordeeld, maar dat verandert niets aan uw huidige situatie,’ sprak hij rustig. ‘U bent veroordeeld tot een gevangenisstraf voor de duur van vier jaren met een tbs-maatregel. Dat is een lange tijd en die tijd komt u niet door als u vervuld blijft met woede en haat. U zult moeten dealen met alles wat zich heeft afgespeeld en wat wij nu van u in deze instelling van u verlangen. Alleen zo hebt u zicht op een leven na uw straf. En dat leven begint met dit boek.’

Hij maakte met die laatste zinnen onmiskenbaar duidelijk dat hij de leiding had en wat de marsroute de komende jaren ging worden.

‘De zomer komt eraan,’ vervolgde hij na enige tijd.

Deze abrupte draai in gespreksonderwerp zag ik echt niet aankomen. Het was pas april tenslotte. De toppen van die paar bomen die ik eerder op de dag nog net door de getraliede ramen van de instelling had kunnen zien, kenden niet meer dan een licht flauwe groene waas van het begin van de lente, laat staan het volle

groen van de zomer. Ik keek hem met onbegrip en verbazing aan, maar mijn vriend de psychiater oreerde onverstaanbaar door alsof hij alleen in de spreekkamer was.

‘Ik ga met de camper door het zuiden van Frankrijk toeren en genieten van mooie wisselende landschappen en van wijnen in het licht van de ondergaande zon. Vooral een mooie ronde Bordeaux kan mij echt bekoren,’ voegde hij daar verder poëtisch aan toe, terwijl zijn blik een mijmerende gedachte aan zijn geluuksmoment veinsde gedurende de stilte die hij daarop bewust liet vallen.

Ik kon zijn opmerking in het licht van ons gesprek niet plaatsen. Wat kon mij het goddomme boeien wat hij ging doen. De komende jaren was toeren door Frankrijk of gelijk welk ieder ander land voor mij niet meer dan een herinnering aan betere, en bovenal, vrijere tijden.

‘Ik kom na de zomer wel weer langs, eens zien hoe u er dan in staat,’ zei hij.

Hij was zichtbaar voor nu wel even klaar met mij. Hij wenkte met zijn hand naar de bewakers ten teken dat hij wilde gaan. Ik keek hem meewarig aan. Hij was zo misplaatst vol van zichzelf. Ik realiseerde mij dat het succesvol afronden van de opgelegde tbs-maatregel door zijn persoonlijkheid een stuk moeilijker was geworden.

Even later werd de deur geopend. Hij pakte het dossier van tafel, stond op, draaide zich om en verliet zonder verder nog iets te zeggen of mij nog een blik waardig te gunnen de spreekkamer. En eerlijk is eerlijk, hij hoefde ook geen beleefdheidsnormen in acht te nemen. Net zomin als ik had gedaan. Bovendien wist hij allang dat hij mijn medewerking vroeg of laat zou krijgen, dat mijn weerstand en halsstarrigheid breekbaar zijn in het licht van afhankelijke vrijheid. Maar op dat moment en in die setting kon hij het er mee doen en mocht hij in zijn camper oprotten naar zijn geliefde Frankrijk.

Nadat mijn vriend de psychiater de spreekkamer had verlaten, duurde het geruime tijd voordat ik werd weggeleid. Het voelde aan als een duidelijk vooropgezet plan. Hij wilde mijn gedrag vast nog even bestuderen op een moment dat ik mij alleen zou wanen. Hoe verschrikkelijk naïef.

Ik bedacht mij welke reactie nu het meest wenselijk en passend zou zijn. Moest ik in tranen uitbarsten als de stilte en de kilte van

de lege spreekkamer in vol gewicht op mij zou neerdalen en ik de volle omvang van de duur en de ernst van mijn detentie zou doen beseffen? Of was het juist meer gewenst om in woede te ontsteken over het kwaad dat mij door haar was aangedaan en door de rechtelijke macht met een gevangenisstraf met tbs-maatregel was beloond? Nee, niets van dat alles, zulk pathos is aan mij niet besteed. Ik koos er bewust voor om uiterlijk zo onaangedaan en onbeweeglijk als de woede in mij toestond op mijn stoel te blijven zitten, rustig wachtend op wat ging komen, maar in gedachten foeterde ik een welgemeende en hartgrondige 'Fuck you.'

Twee bewakers leidden mij naar mijn cel. Hierbij geen overdreven Amerikaanse toestanden waarbij zwaarbewapende bewakers een geketende gevangene door een reeks van gangen en sluisen naar zijn cel wegvoeren. Ze hadden niet meer bij hen dan ieder een walkietalkie. Met het nodige respect werd ik gevraagd mee te gaan. Het boek, dat mijn vriend de psychiater geprobeerd had mij aan te reiken, werd door één van hen meegenomen.

De ruimtes in de instelling waren zakelijk en doelgericht en geschilderd in een meervoud van vrolijke kleuren. Met wat tekeningen van kleine kinderen aan de muur had de instelling ook gemakkelijk als kinderdagverblijf door kunnen gaan. De kleuren stemden de zedendelinquenten met een voorkeur voor minderjarige genitaliën in ieder geval opvallend vrolijk.

De deur van mijn cel werd opengehouden door Jan. Hij was het afdelingshoofd van afdeling C. Hij stond al bij mijn cel te wachten op mijn komst. Jan maakte mij in een paar zinnen bekend met mijn nieuwe leefruimte. Er viel niet veel over te vertellen.

Jan was niet stoer of groot, maar het type duursporter, pezig en veel te mager. Jan bleek een overtuigd vegetariër te zijn. Of misschien zelfs wel veganist. In ieder geval doet het intensieve sporten op een strikt vegetarisch dieet geen enkel mens goed en trok ook op het uiterlijk van Jan een zware wissel. Vooral op koude dagen als Jan na een ontberende rit op de racefiets 's-ochtends binnenkwam, leek de man met de zeis bezit van hem te hebben genomen. Alleen zijn hartslag belette dan dat Jan ter plekke werd afgelegd.

Onder de gedetineerden op zijn afdeling was het uiterlijk van Jan altijd goed voor spot of een grap. Zo was de heersende opvatting dat Jan er dringend van overtuigd zou moeten worden om tijdens het wielrennen toch vooral juist géén fietshelm te dragen. Een voorhoofdsschuiver op traag glijdend asfalt zou het gezicht van eenieder wie onherstelbaar hebben beschadigd, maar zou het gezicht van Jan alleen maar verbeterd kunnen hebben. Het zou zijn pokdalige huid zo noodzakelijk een stuk gladder hebben geschaafd.

Dat was niet alleen beter voor hem, maar veel belangrijker nog, het zou zo welkom voor onze ogen zijn geweest.

In gesprekken met Jan schoten je hersenen bijkans in een migraineachtige kramp door de geestelijke spagaat waarin Jans gezicht je hersenen als vanzelf dwong. Het viel iedereen zwaar om met Jan een inhoudelijk gesprek te voeren en simultaan de niet wijkende vraag te beantwoorden, met welke techniek hij die ochtend in staat was geweest om zo een vlijmscherp scheermesje over zijn pokdalige gezicht te sturen zonder daarbij zijn huid geheel van zijn gezicht te fileren?

Volgens Pedro, een totaal verknipte Nederlander met Colombiaanse roots, was er voor Jan genoeg werk in Cali. Bij herhaling vertelde hij dat ze daar zitten te springen om een persoon die met een vaste hand en een goede snijdtechniek kartelleden een zeer persoonlijke boodschap van 'El Capo' kunnen overbrengen. Pedro zat al zo lang in de instelling dat geheel aan hem voorbij was gegaan dat de roemruchte cocaïnebandes uit Cali en ook Medellín gaandeweg tot een voetnoot in de coke-geschiedenis waren verworpen en al lang in faam door Mexicaanse drugsbandes voorbij waren gestreefd. Om nog maar te zwijgen van het feit dat zijn Colombiaanse roots niet meer inhield dan een aantal weken in een tehuis voor weeskinderen alvorens als baby van drie maanden door Nederlandse pleegouders te zijn geadopteerd.

Achter het niet uitnodigende voorkomen van Jan ging echter een zeer sociaal bewogen persoon schuil. Jan was van de menselijke maat, van de dialoog. Met Jan kon je vooruit, hij boog de regels daar waar mogelijk wat verder in je voordeel. Jan was van de afspraak en nog meer van het nakomen. Hield je je aan de gemaakte afspraken dan was het rustig en naar omstandigheden goed verblijven op zijn afdeling. Deed je dat niet dan was je gewin eenmalig en van korte duur. Steevast was Jans standaardreactie het strakker naleven van de regels dan het doel waarvoor zij waren opgesteld. Pas als Jan van mening was dat je weer bereid was gemaakte afspraken en bestaande regels na te komen, werd hij weer soepel. Deze heldere, consequente opstelling zorgde voor een relaxte sfeer tussen de gedetineerden en het personeel.

In mijn cel lagen op het bed het beddengoed, de noodzakelijke toiletpullen en mijn kleren gereed. Alle spullen keurig gescreend

op artikelen en substanties die in de instelling formeel als verboden te boek stonden.

Eén van de bewakers liep na mij de cel binnen en legde het boek op het kleine tafeltje. Alles voltrok zich in routine en in een minimum aan tijd. Jan trok de deur van mijn cel achter zich dicht.

Ik was alleen. Ik bekeek de spullen die in mijn cel aanwezig waren. Er stond een bed, er was een roestvrijstalen wc-pot, een wastafel ook van roestvrijstaal, in een hoek tegen het plafond was een televisie opgehangen en tegen de lange zijde van mijn cel stond een kledingkast naast een tafel met stoel. Daar moest ik het mee doen.

Ik ben even op het bed gaan zitten om het matras te checken. Het voelde snoeihard aan.

‘Dat wordt wennen,’ dacht ik bij mijzelf.

Ik heb het beddengoed gepakt, heb het bed opgemaakt en ben erop gaan liggen. Ik was niet moe of zo, maar wat kon ik anders? Drie bij vier meter geeft niet echt de ruimte om er eens een middag lekker op uit te trekken. Ik heb op bed gelegen en gestaard naar het plafond en de kenmerkende geluiden van deze instelling beluisterd. Het boeide niet, het verveeld en dus ben ik in slaap gevallen.

Ik heb in de instelling sowieso heel veel geslapen. Je kunt wel stellen dat ik slapen tot kunst had verheven. Hoe lang ik die eerste middag heb geslapen weet ik niet, maar ik werd wakker gemaakt voor het avondeten; gekookte kruimige aardappelen, bloemkool met een smakeloze kaassaus en een stevige gehaktbal met jus. Als dit exemplarisch was voor de kwaliteit van de keuken, dan was de tbs-maatregel niet de enige strafverzwaring waarmee ik geconfronteerd werd.

Van zo’n eerste dag herinner je dit soort trivia. Van de weken, maanden erna herinner ik mij niet veel. Veel van hetzelfde, weinig van het interessante.

Het boek, dat zo attent door een bewaker was meegenomen, heeft weken onaangeroerd op het tafeltje in mijn cel gelegen. Ik keek er in het geheel niet naar om. Ik was totaal niet nieuwsgierig naar de inhoud van het boek. Het boek lag er wat mij betreft meer dan uitstekend.

Ik was deze tbs-kliniek zeker niet uit vrije wil binnengewandeld. Dat vertaalde zich in een weinig welwillende houding waarmee ik mijn vriend de psychiater wel even ging bewijzen, dat ik mij niet alles liet aanleunen, vonnis of geen vonnis. Ik had weliswaar een tbs-maatregel opgelegd gekregen, maar dat betekende voor mij in de verste verte niet dat ik óók van mening was dat het bij mij tussen de oren niet goed zat. In ieder geval niet meer of minder in vergelijking tot ieder ander buiten de instelling. Dus waarom zou ik dat boek gaan lezen? Ik had er geen dringende reden toe.

Met het verstrijken van de tijd groeide desalniettemin de twijfel en begon ik mij langzamerhand steeds meer af te vragen voor wie ik zo halsstarrig bleef weigeren. Wie had ik wat te bewijzen? Niemand die het zou merken als ik op mijn cel in het boek zou neuzen om te zien waarover het ging en wat er van mij in het kader van mijn tbs-maatregel verlangd werd. Tel daarbij op de ledigheid van alle dagen binnen de instelling en een psychiater die nog niet kenbaar had gemaakt eerdaags langs te zullen komen en mijn verzet werd stukje voor stukje, week na week afgebroken, totdat ik mij op een dag realiseerde, dat verder halsstarrig weigeren niet langer in mijn voordeel was en mij niet verder zou brengen. Het drong eindelijk tot mijn botte hersenen door dat mijn vriend de psychiater door zijn machtspositie, verankert in het gerechtelijk vonnis, mij vol bij de spreekwoordelijke kloten had.

Ik kwam tot het besef dat ik mijn houding moest veranderen en dat ik wel moest gaan meewerken om snel en succesvol een einde aan de mij opgelegde tbs-maatregel te maken. En in feite werd ook niet meer van mij verlangd dan dat mijn vriend de psychiater overtuigd zou raken van het feit, dat ik het slechte van mijn daden inzag en in de toekomst aan negatieve emoties een andere en

maatschappelijk geaccepteerde uiting zou geven. En natuurlijk dat ik h m het gevoel gaf dat hij in dat hele proces d  onmisbare schakel was geweest zonder wiens bijzondere intellect en inzet ik geen deugdelijk geestelijk fundament had kunnen leggen om alle emotionele stormen, die ik verder nog in mijn leven zou gaan meemaken, succesvol te doorstaan. De volgende ochtend meldde ik mij dan toch maar bij Jan.

Jan had een klein kantoor aanpalend aan de overdekte centrale binnenplaats. Via het raam had Jan zicht op alles wat zich in deze gemeenschappelijke ruimte afspeelde. Door zijn zichtbaarheid was Jan heel benaderbaar.

Ik klopte op het raam en Jan keek op uit de papieren die voor hem op tafel lagen. Ik gebaarde dat ik hem even wilde spreken. Jan wenkte mij naar binnen.

‘Goedemorgen Jan, mag ik je even storen?’ vroeg ik beleefd.

‘Als je het heel kort kunt houden,’ zei Jan. ‘Ik moet hoognodig naar een bespreking waarvoor ik eigenlijk al te laat ben.’

‘Ik hou het kort. Ik wil alleen met je afstemmen hoe ik een begin met mijn behandeling kan maken. Ik neem aan dat ik niet zelf een afspraak met de behandelend psychiater moet maken,’ antwoordde ik.

‘Nee, nee, daar heb je gelijk in. Kom morgen om 11 uur naar mijn kantoor, ok?’

Jan schoof de stoel bij het opstaan onder zich vandaan en pakte de papieren die voor hem op tafel lagen op. Verbazingwekkend hoeveel papier een eenvoudig afdelingshoofd van een relatief kleine afdeling nodig heeft om zijn functie uit te oefenen.

‘Loop je even met me op?’ vroeg Jan.

Ik stond nog in de deuropening en stapte iets achteruit om Jan ruimte te geven zijn kantoor te verlaten. Het was een kleine maar bedachte geste die moest bijdragen aan het positieve beeld dat ik van mijzelf wilde creëren. Gezamenlijk staken wij de overdekte binnenplaats over.

‘Ik moet zeggen, dat ik erg verrast ben door je verzoek. Ik had je hiermee nog niet verwacht. Je kwam met zoveel opgekropte woede de instelling binnen. Ik heb die woede wel iets minder zien worden de afgelopen weken, maar het was altijd voelbaar aanwezig en steeds een heikel punt om daarover met jou te beginnen. Als je ook maar het idee had dat het daarover ging of zou kunnen gaan, ontplofte je bijkans. Dus dat jij nu uit eigen beweging dit verzoek bij

mij neerlegt, verrast mij zeer. Wat heeft je van inzicht doen veranderen?’ vroeg Jan geïnteresseerd.

‘Heb ik een keuze Jan? Als ik weer vrij wil zijn, als ik zelf weer wil bepalen waar ik wil zijn en met wie, moet ik wel meewerken aan de uitvoering van mijn tbs-maatregel. Zo simpel is het.’

Jan knikte begrijpend.

‘Ik spreek je morgen,’ zei Jan en ging de deur door naar een gedeelte van de instelling dat niet voor gedetineerden toegankelijk was.

Een aantal weken nadat ik bij Jan mijn wens kenbaar had gemaakt om met mijn behandeling een begin te maken, begeleidde een bewaker mij naar de spreekruimte waar het eerste gesprek zou gaan plaatsvinden. In de ruimte stond centraal een vrij lange tafel opgesteld met aan weerszijden aan de kopse kanten een stoel. Op één van de twee stoelen stonden twee camera's op statief gericht. Het was niet verrassend dat de bewaker gebaarde dat ik juist op die stoel moest gaan zitten.

Ik bemerkte bij mijzelf een ongewone en ongewenste spanning. De weken voorafgaand aan dit eerste gesprek heb ik aan mijn behandeling een dusdanig groot belang toegekend, die mijn stellig voorgenomen houding van 'calm, cool and collective' totaal ondermijnde. Hoezeer ik het ook probeerde, ik kreeg de spanning in mijn lijf niet terug tot een niveau waarbij ik mij comfortabel voelde.

Dat veranderde vrij snel door de heer Van Rooyen. Niet dat de heer Van Rooyen mijn onzekerheid en nervositeit opmerkte en daarop empathisch inspeelde door met geruststellende woorden mij op mijn gemak te stellen. Nee, het was zijn bewegen door de ruimte en nog meer zijn zijn die mij in toenemende mate irriteerde.

De heer Van Rooyen van ver in de vijftig was gekleed volgens linkse denkbeelden maar ingevuld met door rechts geadopteerde merkkleding. Hij had een volle bos grijs krullend haar en droeg een semi-intellectueel leesbrilletje gevat in een knalrood kunststoffen halfopen montuur rustend op het puntje van zijn neus. De heer Van Rooyen was psychiater van beroep en in mijn zaak hoofd van het behandelend team.

De komst van de heer Van Rooyen liet erg lang op zich wachten. Wat voor hem de legitieme reden is geweest, ik heb hem het niet horen zeggen en het deed voor mij eigenlijk ook niet ter zake. Ik heb gewoon een bloedhekel aan te laat komen en zeker als ik om negen uur 's-ochtends voor Van Rooyen de eerste afspraak op de dag ben. Dan ben je gewoon op tijd. Hoe moeilijk kan het zijn? Niet op tijd zijn, accepteer ik alleen van een dikke Surinamer die met

een grote grijns om zijn hagelwitte tanden en olijke gezicht met een zwaar Surinaams accent 'Hoe is het nou met je jonge' binnenkomt en niet, en daar verdenk ik de heer Van Rooyen van, van een psychiater met een misplaatst superioriteitsgevoel. Ik heb zo lang ik met Van Rooyen van doen heb gehad altijd het idee gehad dat hij door zijn functie, en elk gezag en importantie die hij daaraan meende te kunnen en mogen ontlenen, zich mijn meerdere heeft gevoeld. In ieder geval meende hij aan zijn late entree autoriteit en een leidende rol in ons gesprek te kunnen ontlenen.

Op het moment dat Van Rooyen de spreekkamer binnenkwam, stond ik uit beleefdheid op en reikte hem mijn hand om kennis te maken. Tot mijn enorme verbazing negeerde de heer Van Rooyen mijn uitgestoken hand en nam op de andere stoel achter de tafel plaatst om vervolgens opzichtig een aantal dossierstukken te ordenen. Tot slot haalde hij een vulpen uit de binnenzak van zijn colbert en positioneerde deze met een trage beweging parallel aan de dossierstukken.

Het was alsof ik niet in dezelfde ruimte met de heer Van Rooyen aanwezig was. Alsof ik niet op zijn komst zat te wachten, maar hij op mijn binnenkomst wachtte en van de gelegenheid gebruikt maakte om alvast zijn plek in te ruimen. Uiteindelijk ben ik ook maar gaan zitten. Pas nadat hij met het ordenen van zijn dossierstukken klaar was, richtte hij zijn blik op mij.

Mijn gevoel van nervositeit en ongemak was verdwenen en had plaats gemaakt voor een groeiende afkeer van dit individu. Op dat moment had ik het liefst Van Rooyen in niet mis te verstane bewoordingen en bijtende krachttermen duidelijk gemaakt hoe ik zijn optreden had ervaren, waarom het van geen enkel respect richting mijn persoon getuigde en hij daarom alleen al op die grond zichzelf diskwalificeerde als dé bekwame persoon om mijn behandeling te leiden.

Maar ik hield mijn mond. Dit was niet het moment om mijn mening te geven en zo onze prille relatie een negatieve start. Ik dacht daarbij terug aan de heer Atsma die, voor een kwestie van veel minder importantie dan waarvoor ik de komende maanden stond, ook niet van kritiek gediend was en dit met een negatief advies had beloofd. Deze ervaring belette dat ik op Van Rooyen losging.

De heer Atsma was een psycholoog bij een assessmentbureau in Haren in de jaren negentig van de vorige eeuw. Ik heb mij daar een dag laten testen op verzoek van de Rabobank Assen in het kader van een sollicitatieprocedure. Vers van de universiteit en dan de hele dag testjes doen om mijn persoonlijkheid én mijn intelligentie vast te stellen. Ik had er al geen enkele zin in en die mindset maakte dat ik in het kennismakingsgesprek met de heer Atsma gelijk een duidelijk accent voor de rest van de dag heb gezet.

Voordat hij met het afnemen van zijn testen kon beginnen, heb ik hem gevraagd of de testen die ik zou gaan afleggen, het keurmerk van een of andere stichting droegen. Ik had toevallig net de dag ervoor in het blad Intermediair een artikel over de zin en onzin van psychologische- en intelligentietesten van een in die beroepsgroep vooraanstaand persoon gelezen. Zijn conclusie in het artikel was dat negentig procent geen tot weinig zeggingskracht had en dat er maar een paar testen en methodes als algemeen goed werden beoordeeld.

Het artikel rechtvaardigde mijn vraag. De heer Atsma kon of wilde mijn vraag niet beantwoorden. Toen ik daarop mijn terechte afkeurende verwondering in zeer duidelijke bewoordingen uitsprak, was hij gelijk gepikeerd en erg obstructief in zijn houding gedurende de rest van de dag. Tussen mij en de heer Atsma is het die dag niet meer goed gekomen. Net als met het advies van de heer Atsma aan de Rabobank waarin mijn vermeende bothed een prominente rol speelde. Met dank aan enkel en alleen de heer Atsma.

De Rabobank oordeelde daarop, hoe verrassend, dat ik niet geschikt was voor de vacante functie. Het oordeel van de heer Atsma op grond van nietszeggende testjes prevaleerde boven de eigen inschatting op basis van meerdere interviews. De directeur bood mij nog wel de mogelijkheid aan om het advies in aanwezigheid van de heer Atsma, de Rabobank en mijzelf te bespreken. Ik heb de directeur vriendelijk bedankt voor zijn aanbod en gezegd, dat ik niet om tafel ga zitten met een psycholoog die in het gesprek zal blijven volharden in zijn ondeugdelijke advies, maar dat hij voor het herijken van zijn eigen persoonlijkheid zeker een gesprek met de heer Atsma moest aangaan. Ik garandeerde hem op voorhand dat hij na het gesprek met de heer Atsma een wezenlijk andere persoonlijkheid bezat dan hij zelf bij aanvang had ingeschat.

Eindelijk was de heer Van Rooyen zo ver dat mijn gesprek met hem echt kon beginnen.

‘Mijn naam is Van Rooyen, psychiater en hoofd van het team van professionals dat u gaat begeleiden bij uw behandeling. Leidend hierin zijn de gesprekken die u met mij voert en uw gedrag hier binnen de instelling. Alles wat ik zeg, alles wat ik doe, heeft een functie. Zoals u ziet, worden onze gesprekken integraal opgenomen door deze twee camera’s. De camera aan uw linkerzijde filmt u gehele fysiek en de camera aan uw rechterzijde focust zich op uw gezicht. U wordt geacht tijdens onze gesprekken op uw huidige positie te blijven zitten.

De gesprekken die wij voeren worden binnen het behandelend team besproken. Op basis van de uitkomsten van die beraadslagingen worden specifieke trainingen en behandelingen met u doorlopen.

U komt met veel verschillende personen werkzaam binnen deze afdeling in contact. Of hij of zij wel of niet deel uitmaakt van het behandelend team, is en blijft voor u verborgen. De reden is om uw gedrag zoveel mogelijk in zijn pure vorm te observeren en te analyseren.

Het hele traject, waarvoor geen afgebakende tijdsperiode staat, moet leiden tot een wezenlijke andere en permanente en voor de samenleving acceptabele mindset bij u. Daarover oordeelt mijn team.

Dit oordeel wordt in een advies aan de rechter voorgelegd en wordt meegewogen in de besluitvorming bij een toetsmoment of u al dan niet van de tbs-maatregel ontheven kunt worden en u zich op uw definitieve terugkeer in de samenleving kunt gaan voorbereiden. De ervaring leert dat de rechter vrijwel altijd ons advies volgt.

Tot slot ziet u links achter mij een derde camera aan het plafond gemonteerd. Via het beeld van die camera monitoren de bewakers mijn veiligheid tijdens mijn gesprekken met u. Bij zichtbare agressie van uw zijde komen zij direct deze ruimte binnen om in te grijpen. En voor de duidelijkheid: Zij kunnen ons wel zien, maar niet horen. Dat wat hier door mij met u besproken wordt, gaat hen niet aan.’

Voor de heer Van Rooyen was dit niet meer dan een dienstmededeling die hij al zoveel malen had opgedreund. Dat ik het er mee eens was of niet, dat ik mogelijkwvragen had, het

boeide hem niet. Dit was de setting die hij gebruikte en daar ging hij niets aan veranderen. Aan het einde van zijn korte monoloog had hij al tactisch zijn blik op de dossierstukken gericht. Met voortdurende verbazing sloeg ik zijn toneelspel gade.

Van Rooyen opende de dossierstukken die hij voor zich in twee nette stapels had opgedeeld.

‘Ik lees in uw strafdossier dat u door de rechtbank schuldig bent bevonden aan een zeer gewelddadige mishandeling en verkrachting van uw partner. Inmiddels uw ex. U zou op zaterdag 14 mei 2012 in de vooravond uw ex-partner aan het bed hebben vastgeketend, waarna u haar lichaam in deze gefixeerde en geknevelde positie met voornamelijk een zweep, maar ook met andere attributen, opzettelijk en met kwade intentie en zeer duidelijk tegen haar zin in verwondingen in verschillende graden van ernst op voornamelijk rug en billen hebben toegebracht. Daarnaast hebt u haar tegen haar zin in vaginaal en anaal misbruikt. Na de mishandeling en verkrachting hebt u een bad hebt genomen. Dit bood het slachtoffer de mogelijkheid zich te bevrijden en aan de mishandeling te ontsnappen en naakt en met bebloed lijf naar de burens te vluchten. De buurman is daarop het huis binnengestormd, heeft u in de badkamer overmeesterd en in bedwang gehouden en kort daarna aan de inmiddels gealarmeerde politieagenten overgedragen. Dit zijn in het kort de gebeurtenissen van die avond waarvoor de officier van justitie bewijs heeft aangeleverd en dat voor de rechtbank reden is geweest u te veroordelen.’

De heer Van Rooyen keek van zijn dossierstukken op. Ik hoorde hem aan maar voelde geen aandrang om op dit relaas überhaupt te reageren.

‘Wat opvallend is, is dat u eigenlijk vanaf het moment van uw aanhouding hebt gezwegen over wat er die avond volgens u is gebeurd. U hebt niet tijdens de verhoren door de recherche en ook niet tijdens de inhoudelijke behandeling van uw zaak ter zitting op het u ten laste gelegde gereageerd, terwijl u wist dat, want dat heeft uw raadsman u ongetwijfeld duidelijk gemaakt, zwijgen over en geen inzicht verschaffen in uw beweegredenen voor uw daad niet in uw voordeel werkt. U hebt eigenlijk direct een ondoordringbare muur van zwijgzaamheid om u heen opgetrokken waarop iedereen is stukgelopen.

U zult vast ook nu vast niet genegen zijn om uw beweegredenen voor uw handelen op die bewuste avond in mei in detail voor mij inzichtelijk te maken. Het grote verschil tussen dit behandelingstraject en de behandeling van uw zaak door de rechtbank is, dat u zich in de rechtszaak op uw zwijgrecht kunt beroepen en op uw zaak wordt op basis van bewezen geachte feiten in positieve of negatieve zin beslist.

In het kader van uw behandeling kunt u ook zwijgen over uw kant van het verhaal en ook hier wordt over uw zaak beslist. Alleen is er voor ons dan geen keuze tussen positief of negatief. Als u niet gedetailleerd uw kant van het verhaal met ons deelt en niet volledig aan uw behandeling meewerkt, zullen en blijven wij negatief over u oordelen. En dat kan uw invrijheidsstelling enorm vertragen. Een vooruitzicht dat zeer in strijd is met uw motivatie om een begin met uw behandeling te maken, is het niet?’

Van Rooyen liet een korte pauze vallen. Ik keek hem slechts aan.

‘Uit ervaring weet ik dat alle veroordeelden, net als u, uiteindelijk op die stoel tegenover mij plaatsnemen, omdat zij allemaal zo snel mogelijk weer in vrijheid gesteld willen worden. Dit natuurlijk los van het antwoord op de vraag of dat in de ogen van de samenleving acceptabel en wenselijk is.

Dat brengt mij bij het boek dat u van ons hebt ontvangen. De heer Reinders, mijn collega die u de eerste keer hebt gesproken, heeft in het verslag dat hij van het gesprek met u heeft gemaakt, geschreven, dat u, nadat hij u het boek had overhandigd, het boek woedend hebt teruggegooid onder de opmerking dat u eerder een boek schrijft dan u er een leest. Ik neem aan dat u het boek nu wel hebt bekeken?’ vroeg Van Rooyen op een toon die weinig ruimte voor een ontkennend antwoord liet.

‘Heeft Reinders dat geschreven, dat ik het boek gegooid heb?’ vroeg ik hevig verontwaardigd en verbaasd.

Van Rooyen nam de moeite om in zijn dossier de desbetreffende passage in het gesprekverslag van Reinders op te zoeken.

‘Ik zal u voorlezen wat Reinders heeft geschreven. Hij schrijft en ik citeer: ‘waarna de cliënt zichtbaar en hoorbaar woedend het boek naar mij teruggooide onder de opmerking ‘dat ik eerder een boek schrijf dan ik er een lees’,’ antwoordde Van Rooyen. Volgens mijn collega hebt u dus inderdaad het boek naar hem gegooid.

‘Wat een klootzak’ was mijn korte commentaar.

Ik was kwaad over deze pertinente leugen en onjuiste weergave van de werkelijkheid.

‘Maar bent u inmiddels bekend met het boek?’ vroeg Van Rooyen ietwat ongeduldig.

Voor hem was de juistheid van deze passage in het gespreksverslag van Reinders blijkbaar niet interessant.

‘Ja, dat ben ik,’ bevestigde ik. ‘Maar je kunt het niet echt een boek noemen, toch? Buiten de enkele vraag ‘Wat is er volgens u gebeurd?’ kent het boek geen tekst. Eigenlijk is het niet meer dan een soort schrift. Veel blanco pagina’s gebonden in een harde omslag. Maar ik snap de bedoeling achter het schrift. Ik moet deze vraag beantwoorden en daarmee geef ik u eindelijk inzicht in wat er volgens mij die avond in mei is gebeurd. En ik moet mijn verhaal in dit schrift optekenen en zo wordt het schrift een boek. Mijn opmerking die ik in mijn gesprek met Reinders maakte, is onbedoeld nu net wat jullie van mij vragen.’

‘U begrijpt het,’ zei Van Rooyen met een grijns die een triomfantelijk gevoel van meesterlijke sturing verraadde.

‘Kan ik op een uitgebreid en volledig relaas rekenen waarin u de gebeurtenissen van die bewuste avond, maar ook van de gebeurtenissen in de maanden eraan voorafgaand, beschrijft? U hoeft zich echter daartoe niet te beperken. Ook het gezin waarin u bent opgegroeid, uw jeugd, ervaringen die indruk op u hebben gemaakt, mogen gerust aan bod komen. U moet het zo zien dat u volledig vrij bent om naast het beantwoorden van deze centrale vraag andere onderwerpen en ervaringen in te brengen.’

Hiermee omschreef hij nog eens expliciet mijn opdracht, opdat ik heel goed zou begrijpen wat er van mijn geëist werd. Ik knikte begrijpend.

Ik heb het altijd goed kunnen verdragen als iemand je in een positie weet te manoeuvreren waaraan je redelijkerwijs alleen kunt ontkomen door aan die situatie toe te geven. Als in een schaakspel had Van Rooyen mij schaakmat gezet.

‘Mooi,’ zei Van Rooyen. ‘En gelet op uw opmerking in uw gesprek met Reinders verwacht ik een goed geschreven boek. U weet nu wat er van u wordt verwacht. Ik geef u een maand de tijd om uw kant van het verhaal op papier te zetten. Dat lijkt mij gelet op het ontbreken van enige verplichte activiteiten hier binnen deze instelling meer dan voldoende.’

Het gesprek, dat eigenlijk niet meer dan een monoloog van Van Rooyen was geweest, had Van Rooyen vakkundig afgerond. Ondertussen had hij al met zijn hand naar de bewakers gewenkt ten teken om mij mee te nemen. De deur van de spreekkamer ging open. Ik stond op en pakte het boek aan dat Reinders mij aanreikte. Hij hield het boek net iets langer vast dan nodig was.

‘Probeer een beetje netjes te schrijven en niet te veel te krassen in het boek,’ voegde hij er lachend aan toe. Het was een grappig bedoelde opmerking van een man die niet in staat was zijn overwinningsgevoel met een meer passende oneliner te verwoorden.

Ik voelde mij als een klein kind dat net van de meester strafwerk had gekregen. Ik liep naar de deur van de spreekkamer. Voordat de bewaker mij de spreekruimte uitleidde om mij naar mijn cel terug te geleiden, draaide ik mij nog even om.

‘Waarom heeft de heer Reinders dit gesprek niet met mij gevoerd?’ vroeg ik.

‘Twee flessen Bordeaux en scherpe bochten in wisselende landschappen gaan niet samen,’ antwoordde Van Rooyen droog.

Ik knikte instemmend met het lot van Reinders. Viva la France!

De opdracht van Van Rooyen liet niets aan duidelijkheid over. Ik hoefde alleen die ene centrale vraag te beantwoorden waarbij ik volledig de vrijheid had om mijn verhaal naar eigen inzicht op te tekenen. Hoe moeilijk kon het beschrijven van die gebeurtenissen, waarvan ik het plot in al haar facetten en de karakters van de hoofdrolspelers goed kende, nou eigenlijk zijn? Zeer was mijn ontnuchterende ervaring. Mijn 'ik schrijf eerder een boek dan ik er een lees' bleek een veel stoutmoediger statement te zijn geweest dan ik mij op dat moment had gerealiseerd.

Mijn beschrijving van de gebeurtenissen die voorafgingen aan en die ten tijde van het vermeende misdrijf hadden plaatsgevonden, zouden vast nauwgezet door alle leden van het behandeld team worden bestudeerd en geanalyseerd. Ik zou op enig moment in het behandelingstraject gevraagd worden om bepaalde passages nader te duiden en geconfronteerd worden met hun conclusies over mijn geestelijk welzijn. Mijn voornaamste zorg was het kanaliseren en sturen van de eerste bevindingen en meningen van Van Rooyen c.s.

Het was zeker niet zo dat ik geen feitelijk relaas van die avond op papier kon zetten. Mijn mentale drempel was mijn grote zorg of ik mijn verhaal wel met de juiste woorden en intonatie kon verwoorden. Het was immers Reinders zelf geweest, die, door zijn onjuiste beschrijving van de gebeurtenissen, mijn toch al latent aanwezige afkeer voor hetgeen psychiatrie en psychologie vertegenwoordigen nog verder had aangescherpt.

In een enkele zin had Reinders het feitelijke schuiven veranderd in het onjuiste gooien. Dezelfde handeling maar verschillend verwoord. De zichtbare handeling als uiting van mijn gemoedstoestand op dat moment werd in die zin door de schrijver gekleurd en voor de lezer ingekleurd. Iedereen die deze passage zou lezen, zou mijn woede door zijn woordkeuze zwaarder verbeelden dan bij een juiste beschrijving het geval was geweest. Een onzorgvuldige woordkeuze kon mijn hele behandelingstraject al direct op het verkeerde spoor zetten. Een situatie waarvan ik